

Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Mağduriyet Durumlarının İncelenmesi: İletişim Fakültesi Örneği

Sinan KAYA, Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Giriş

Sürekli gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri, bireylerin günlük yaşamlarından mesleki yaşantılarına kadar geniş bir yelpazede etkili olmaktadır. Bu etkileme süreci hem olumlu hem de olumsuz açıdan gerçekleşebilmektedir. Bireylerin bu teknolojileri bilinçsiz ya da kötü kullanımından kaynaklanan siber zorbalık davranışları ve mağduriyet durumları, önemli sorunlardan birisi olarak gösterilmektedir (Breivik ve Olweus, 2006; Akbulut, Sahin ve Eristi, 2010; Gezgin ve Çuhadar, 2012; Dönmez ve Akbulut, 2016; Campbell ve Akbulut, 2017). Özellikle, bu teknolojilerin var olmadığı bir dünyayı hiçbir zaman deneyimlememiş nesillerin yaşamlarının her alanına nüfuz eden çeşitli kullanım biçimleri, pek çok siber zorbalık davranışını beraberinde getirebilmekte, bu davranışlara maruz kalanlar için ise düşük öz güven, düşük akademik performans, depresyon, kaygı, stres ve hatta intihar gibi farklı mağduriyetlerin ve sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Hinduja ve Patchin, 2007; Arıca, 2009; Akbulut ve Eristi, 2011; Çelik, Atak ve Ergüzen, 2012; Hinduja ve Patchin, 2013; Olweus ve Breivik, 2014; Campbell ve Akbulut, 2017).

Siber zorbalık, bilgi ve iletişim teknolojilerinin belli bir birey ya da gruba duygusal anlamda zarar ya da rahatsızlık vermek amacıyla kasıtlı olarak kullanılmasıdır (Akbulut, Sahin ve Eristi, 2010; Akbulut ve Eristi, 2011). Gelişen teknolojilerin sunduğu yeni etkileşim olanakları, sosyal ağların yoğun kullanımı ve çevrimiçi ortamlardaki anonim olma şansı siber zorbalığı ve

mağduriyet durumlarını her geçen gün daha da ciddi bir sorun haline getirmektedir (Akbulut vd., 2010; Cantone vd. 2015; Taylan, Aydın ve Topal, 2017). Kişilerin istek ve iradeleri dışında özel fotoğraf, video veya bilgilerini cep telefonu ya da internet aracılığıyla yetkisiz olarak paylaşma, tehdit niteliği taşıyan, aşağılayıcı, alay edici, cinsel taciz ya da şiddet içeren mesaj/e-posta gibi paylaşımlarda bulunma, sıklıkla karşılaşılan siber zorbalık davranışları arasında yer almaktadır (Arıca, 2009). Siber zorbalık davranışlarını inceleyen bir araştırmada bu davranışlar, aşağılama, kimliğine bürünme, özel bilgileri paylaşma ve sahtekârlık, dışlama, sanal takip ve sanal taciz olmak yedi grupta ele alınmıştır (Willard, 2007). Hem siber zorbalık davranışlarından hem de mağduriyetlerden kaynaklanan olumsuz etkilerin belirlenmesi, engellenmesi ve ortadan kaldırılması, yalnızca birey açısından değil, aile ve toplum açısından da büyük önem arz etmektedir (Şahin, Sarı, Özer ve Er, 2010). Bu açıdan bakıldığında, bireylerin bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanırken sergiledikleri tutumları ve davranışlarını belirlemek, sanal ortamlardaki insan davranışlarına dikkat çekmek, istenmeyen psikolojik ve sosyal sorunları önceden engelleyebilmek için patolojik teknoloji kullanımı ve siber zorbalık gibi konular üzerinde durulması gereği ortaya çıkmaktadır (Kımay, 2012).

Alanyazında siber zorbalığın tanımlanması ve yaygınlığı, siber zorbalığın farklı değişkenlerle ilişkisi, siber zorbalık gerçekleştirme nedenleri ve siber zorbalığın yordayıcıları, siber zorbalığa şahit olma ve siber zorbalıkla başa çıkma üzerine yapılmış çeşitli araştırmalar bulunmaktadır (Campbell ve Akbulut, 2017; Uluçay ve Melek, 2017). Ancak, geleceğin gazetecilerini, reklamcılarını, halkla ilişkiler uzmanlarını, radyo, televizyon ve sinema çalışanlarını yetiştiren İletişim Fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin siber zorbalık ve mağduriyet düzeyleri ile siber zorbalığa ilişkin farkındalık düzeylerini incelemek, hem medyanın konuya yaklaşımı ve sunumu, hem de sosyal pazarlama kampanyalarının tasarlanması

açısından önemli görülmektedir. Çünkü medyanın konuyu irdeleme biçimi bireylerin nasıl düşündüğü üzerinde etkili olabilmekte, onların bilgi, tutum ve davranışlarını biçimlendirebilmektedir (De Vreese, 2005; Campbell ve Akbulut, 2017). Siber zorbalıkla ilgili medyada çıkan haberlerin olumsuz bir yaklaşımla ele alındığı dikkat çekmekte (De Vreese, 2005), siber zorbalık olaylarının sorumluluğunun aileler ile eğitimcilere yüklendiği ve soruna ilişkin politikaları destekleyen ya da eleştirel çerçevelerin ise nadiren tercih edildiği görülmektedir (Narin ve Ünal, 2016). Ayrıca, konunun medyada yeterli kanıtla dayandırılmadan, oransız ve abartılı bir biçimde işlenmesi ahlaki bir panik havasının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Burger ve Koetsenruijter, 2008: Akt. Campbell ve Akbulut, 2017). Diğer taraftan, medyanın siber zorbalığı engelleme bağlamında da verimli bir biçimde kullanılabileceği önerilmekte ve bu amaçla sosyal pazarlama kampanyalarının kullanılabileceği belirtilmektedir. Çünkü sosyal pazarlama, sosyal iyilik için tutum ve davranış değiştirme çabalarını içermektedir. Bu açıdan, bilimsel çıkarımlara dayalı, çocuk ve gençlerin bakış açılarını dikkate alan sosyal pazarlama kampanyalarının düzenlenmesi önerilmektedir (Cross, Campbell, Slee, Spears ve Barnes, 2013: Akt. Campbell ve Akbulut, 2017).

Bu bağlamda araştırmanın amacı, İletişim Fakültesi öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyleri ile siber zorbalık ve mağduriyet durumlarını incelemektir. Bu amaca yönelik aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

İletişim Fakültesi öğrencilerinin;

1. siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, siber zorbalık ve siber zorbalığa maruz kalma düzeyleri nasıldır?
2. siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, siber zorbalık ve siber zorbalığa maruz kalma düzeyleri cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri sınıflarına ve bölümlerine göre farklılaşmakta mıdır?

3. siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, siber zorbalık ve siber zorbalığa maruz kalma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Bu çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama ve nedensel-karşılaştırma modelleri kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelleri iki ve daha çok sayıdaki değişken arasındaki birlikte değişimin varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma modelidir. İlişkisel tarama modeli gerçek bir neden-sonuç ilişkisi vermemekle birlikte bir değişkendeki durumun bilinmesi halinde ötekinin kestirilmesine olanak sağlar (Karasar, 2006). Nedensel-karşılaştırma araştırmalarında ise, mevcut durum üzerinde belirli değişkenler açısından ortaya çıkan farklılıkların nedenleri veya sonuçları belirlenmektedir (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin Gazetecilik (GZT) Bölümü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım (HİT) Bölümü ile Radyo, Televizyon ve Sinema (RTS) Bölümü'nde öğrenim gören ve rastgele seçilen 305 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin 162'si (%53.1) kadın, 143'ü ise (%46.9) erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışma grubundaki öğrencilerin 151'i (%49.5) 18-20 yaşında, 126'sı (%41.3) 21-23 yaşında, 16'sı (%5.2) 24-26 yaşında, 12'si (%3.9) ise 27 yaşında ya da daha büyüktür. Çalışma grubundaki öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf ve bölümlerine göre dağılımları Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf ve bölümlerine göre dağılımları

	GZT		HİT		RTS		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
1. sınıf	37	32.5	37	29.4	28	43.1	102	33.4
2. sınıf	18	15.8	39	31.0	37	56.9	94	30.8
3. sınıf	25	21.9	37	29.4	0	0.0	62	20.3
4. sınıf	34	29.8	13	10.3	0	0.0	47	15.4
Toplam	114	100.0	126	100.0	65	100.0	305	100.0

Tablo 1'e göre, çalışma grubundaki öğrencilerin 114'ü (%37.4) GZT, 126'sı (%41.3) HİT, 65'i (%21.3) ise RTS Bölümlerinde öğrenim görmektedir. Çalışma grubundaki öğrencilerin günde en az bir kez kullandıkları sosyal medya platformlarına göre dağılımları Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2. Öğrencilerin günde en az bir kez kullandıkları sosyal medya platformlarına göre dağılımları

Sosyal medya platformu	N	%
WhatsApp	287	94.1
YouTube	264	86.6
Facebook	189	62.0
Google+	156	51.1
Twitter	134	43.9
Snapchat	65	21.3
Swarm	26	8.5
Pinterest	23	7.5
Tumblr	18	5.9
LinkedIn	14	4.6

Tablo 2'ye göre öğrencilerin en çok kullandığı sosyal medya platformunun WhatsApp, en az kullandıkları platformun ise LinkedIn olduğu görülmektedir. Çalışma grubundaki öğrencilerin sosyal medya platformlarında herkesle ve arkadaşlarıyla paylaştıkları ya da paylaşmadıkları bilgilere göre dağılımları Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3. Öğrencilerin sosyal medya platformlarında herkesle ve arkadaşlarıyla paylaştıkları ya da paylaşmadıkları bilgilere göre dağılımları

	Herkes ile				Arkadaşları ile			
	Paylaşmıyor		Paylaşıyor		Paylaşmıyor		Paylaşıyor	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Profil resmi	65	21.3	240	78.7	29	9.5	276	90.5
Cinsiyet	93	30.5	212	69.5	75	24.6	230	75.4
Fotoğraf	153	50.2	152	49.8	30	9.8	275	90.2
Doğum tarihi	177	58.0	128	42.0	123	40.3	182	59.7
İlgi alanları	241	79.0	64	21.0	164	53.8	141	46.2
Dini inanç	256	83.9	49	16.1	213	69.8	92	30.2
E-posta	260	85.2	45	14.8	208	68.2	97	31.8
Yer bilgisi	264	86.6	41	13.4	191	62.6	114	37.4
İlişki durumu	275	90.2	30	9.8	208	68.2	97	31.8
Arkadaş listesi	275	90.2	30	9.8	188	61.6	117	38.4
Siyasi görüşü	287	94.1	18	5.9	260	85.2	45	14.8
Telefon numarası	291	95.4	14	4.6	235	77.0	70	23.0
Adres	299	98.0	6	2.0	268	87.9	37	12.1
Hiçbiri	24	7.9			3	1.0		

Tablo 3'e göre öğrencilerin %50'sinin ya da daha fazlasının sosyal medya platformlarında profil resmi, cinsiyet ve fotoğraf (kendilerine ait) bilgilerini herkesle paylaştığı, %7.9'unun ise hiçbir bilgisini paylaşmadığı görülmektedir. Ayrıca, kişisel

bilgilerini yalnızca arkadaşlarıyla paylaşan öğrenci sayısının, herkesle paylaşan öğrenci sayısından fazla olduğu belirlenmiştir. Hem herkesle hem de arkadaşlarla, en az paylaşılan kişisel bilgilerin ise adres, telefon numarası ve siyasi görüş bilgileri olduğu görülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu, Tanrikulu, Arıca ve Kınay (2013) tarafından geliştirilen “Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği” ve Çetin, Yaman ve Peker (2011) tarafından geliştirilen “Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği” kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda öğrencilerin demografik bilgilerini belirlemeye dönük sorular yer almaktadır.

Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği tek faktörden oluşmaktadır ve bu tek faktör toplam varyansın %27.68’ini açıklamaktadır. Maddelerin faktör yükleri .33 ile .73 arasında değişmektedir. Ölçeğin tamamı için Cronbach Alfa katsayısı 0.75 olarak hesaplanmıştır. Ölçek, 14 maddeden oluşmakta olup üçlü (Evet, Bazen, Hayır) cevap ölçeği üzerinden yanıtlanmaktadır. Ölçeğin puanlanması, hayır=1, bazen=2 ve evet=3 şeklindedir. Öleekten alınabilecek en düşük puan 14, en yüksek puan ise 42’dir. Öleekten alınan puanın yüksekliği siber zorbalığa ilişkin duyarlıliğın yüksek oluşunu göstermektedir (Tanrikulu, Kınay ve Arıca, 2013).

Siber Mağduriyet ve Zorbalık Öleği (SMZÖ) ise siber zorbalık (SZF) ve siber mağduriyet (SMF) olmak üzere iki paralel formdan oluşmakta ve her bir form 22 soru içermektedir. Öğrenciler, siber mağduriyet durumlarını “Bana Yapıldı”, siber zorbalık durumlarını ise “Ben Yaptım” kısmında yer alan “Daima (5)” dan “Asla(1)” ya uzanan 5’li likert tipi bir derecelendirmeyi kullanarak yanıtlamışlardır. Siber mağduriyet formunda puanların yükselmesi siber mağduriyetin, siber zorbalık formunda puanların yükselmesi ise siber zorbalığın arttığını göstermektedir.

İç tutarlık katsayıları ölçeğin geliştirildiği araştırmada hem SZF hem de SMF için 0.89 olarak bulunmuştur. Bu araştırmanın verileri ile Cronbach Alfa katsayısı hem SZF hem de SMF için 0.91 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca bu araştırmada SMZÖ'nün yapı geçerliği açımlayıcı faktör analiziyle incelenmiştir. SZF için yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda toplam varyansın % 38.94'ünü açıklayan tek faktörlü bir yapı elde edilmiş ve ölçekte yer alan maddelere ilişkin faktör yüklerinin .38 ile .76 arasında değiştiği görülmüştür. SMF için yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ise toplam varyansın % 35.12'sini açıklayan tek faktörlü bir yapı ortaya çıkmış ve ölçekte yer alan maddelerin faktör yüklerinin 0.44 ile 0.72 arasında değiştiği görülmüştür. Ölçeğin SMF'den yüksek puan alma siber zorbalığa maruz kalma durumunun, SZF'dan yüksek puan alma ise siber zorbalık davranışları yapma durumunun yüksekliğine işaret etmektedir (Çetin vd., 2011).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından ders saatleri içerisinde toplanmıştır. Öğrencilere öncelikle araştırma amacı, veri toplama aracı ve verilerin gizli tutulacağı hakkında bilgi verilmiş, ardından araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu hatırlatılarak araştırmaya katılmak isteyen öğrencilerin ölçeği yanıtlaması sağlanmıştır. Ölçek yaklaşık 10-15 dakikalık sürede yanıtlanmıştır. Analiz öncesinde verilerin normal dağılım gösterip göstermediği test edilmiştir. Bu temelde ölçekten alınan toplam puanların dağılımları üzerinde merkezi dağılım, çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiş, ayrıca gerçekleştirilen Kolmogorov-Smirnov testi sonucuna dayalı olarak verilerin normal dağılım göstermediği sonucuna varılmış ve parametrik olmayan istatistiklerin kullanılmasına karar verilmiştir. Buna göre verilerin analizinde betimsel istatistikler, Mann Whitney-U, Kruskal Wallis ve Spearman sıra farkları korelasyon testleri kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmada öncelikle İletişim Fakültesi öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyleri ile siber mağduriyet ve siber zorbalık düzeyleri incelenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 4'te gösterilmiştir. Tablo 4'e göre, öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin yüksek düzeyde duyarlılığa ($\bar{X}=32.67$) sahip oldukları, siber zorbalığa maruz kalma durumlarının ($\bar{X}=36.44$) ve siber zorbalık davranışları yapma durumlarının ($\bar{X}=30.80$) ise düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 4. Siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, siber mağduriyet ve siber zorbalık için betimsel istatistikler

	N	$\bar{X}$	ss	Ortanca	Mod	Min	Mak	Çarpıklık	Bastıklık
Siber zorbalığa ilişkin duyarlılık	305	32.67	4.288	33	34	20	39	-.794	.121
Siber mağduriyet	305	36.44	12.574	33	22	22	85	1.225	1.494
Siber zorbalık	305	30.80	10.986	28	22	22	104	2.778	10.792

Öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, siber mağduriyet ve siber zorbalık düzeylerinin cinsiyetlerine göre incelenmesi amacıyla Mann Whitney-U Testi kullanılmıştır. Tablo 5'te sunulan bulgular, öğrencilerin cinsiyetlerine göre zorbalığa ilişkin duyarlılık ($U=9054.0$, $p<.05$), siber mağduriyet ($U=9423.0$, $p<.05$) ve siber zorbalık ($U=8123.5$, $p<.05$) düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir. Buna göre kız öğrencilerin, siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının erkeklere göre daha yüksek, siber mağduriyet ve siber zorbalık düzeylerinin ise erkeklere göre daha düşük olduğu söylenebilir.

Tablo 5. Cinsiyete göre siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, siber mağduriyet ve siber zorbalık için Mann Whitney-U testi sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Siber zorbalığa ilişkin duyarlılık	Kadın	162	168.61	27315.00	9054.0	.001
	Erkek	143	135.31	19350.00		
Siber mağduriyet	Kadın	162	139.67	22626.00	9423.0	.005
	Erkek	143	168.10	24039.00		
Siber zorbalık	Kadın	162	131.65	21326.50	8123.5	.000
	Erkek	143	177.19	25338.50		

Araştırmada öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, siber mağduriyet ve siber zorbalık düzeylerinin öğrenim gördükleri bölüme göre incelenmesi için Kruskal Wallis Testi kullanılmıştır. Tablo 6'da sunulan bulgular, öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüme göre siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ($\chi^2_{(2)}=2.60$, $p>.05$)

ve siber mağduriyet ($\chi^2_{(2)}=5.41$, $p>.05$) düzeylerinin anlamlı bir

şekilde farklılaşmadığını, siber zorbalık ($\chi^2_{(2)}=11.05$, $p<.05$)

düzeylerinin ise anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir. Siber zorbalık düzeyine göre farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin sıra ortalamaları dikkate alındığında, GZT Bölümünde öğrenim görenlerin HİT Bölümünde ve RTS Bölümünde öğrenim görenlere göre siber zorbalık düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 6. Öğrenim görülen bölüme göre siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, siber mağduriyet ve siber zorbalık için Kruskal Wallis testi sonuçları

	Bölüm	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	fark
Siber zorbalığa ilişkin duyarlılık	GZT	114	144.00	2	2.60	.273	
	HİT	126	162.16				
	RTS	65	151.02				
Siber mağduriyet	GZT	114	168.09	2	5.41	.067	
	HİT	126	145.24				
	RTS	65	141.58				
Siber zorbalık	GZT	114	174.45	2	11.05	.004	GZT-HİT
	HİT	126	138.10				GZT-RTS
	RTS	65	144.26				

Araştırmada öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, siber mağduriyet ve siber zorbalık düzeylerinin öğrenim gördükleri sınıflarına göre incelenmesi için Kruskal Wallis Testi kullanılmış ve bulgular Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Öğrenim görülen sınıfa göre siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, siber mağduriyet ve siber zorbalık için Kruskal Wallis testi sonuçları

	Sınıf	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p	fark
Siber zorbalığa ilişkin duyarlılık	1. sınıf	102	156.39	3	1.37	.713	
	2. sınıf	94	153.00				
	3. sınıf	62	142.23				
	4. sınıf	47	159.86				
Siber mağduriyet	1. sınıf	102	145.71	3	3.60	.308	
	2. sınıf	94	151.77				
	3. sınıf	62	171.30				
	4. sınıf	47	147.15				
Siber zorbalık	1. sınıf	102	136.76	3	11.23	.011	1-3
	2. sınıf	94	145.95				2-3
	3. sınıf	62	180.69				
	4. sınıf	47	165.81				

Tablo 7’de sunulan bulgular, öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfa göre siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ($\chi^2_{(3)}=1.37$, $p>.05$) ve

siber mağduriyet ($\chi^2_{(3)}=3.60$, $p>.05$) düzeylerinin anlamlı bir

şekilde farklılaşmadığını, siber zorbalık ($\chi^2_{(3)}=11.23$, $p<.05$)

düzeylerinin ise anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir. Siber zorbalık düzeyine göre farklı sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin sıra ortalamaları dikkate alındığında, 3. sınıfta

öğrenim görenlerin 1. sınıfta ve 2. sınıfta öğrenim görenlere göre siber zorbalık düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Tablo 6 ve Tablo 7'ye göre, öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ve siber mağduriyet düzeylerinin öğrenim gördükleri bölüme ve sınıfa göre benzer olduğu söylenebilir. Öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, siber mağduriyet ve siber zorbalık düzeyleri arasındaki ilişki Spearman sıra farkları korelasyonu ile analiz edilmiş ve bulgular Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. Siber zorbalığa ilişkin duyarlılık, siber mağduriyet ve siber zorbalık düzeyleri arasındaki ilişki

	Siber zorbalığa ilişkin duyarlılık	Siber mağduriyet	Siber zorbalık
Siber zorbalığa ilişkin duyarlılık	1.000	-.028	-.080
Siber mağduriyet		1.000	.578**
Siber zorbalık			1.000

**p<.01

Tablo 8 incelendiğinde, öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyleri ile siber mağduriyet ve siber zorbalık düzeyleri arasındaki anlamlı bir ilişkinin olmadığı ($p>.05$), siber mağduriyet düzeyleri ile siber zorbalık düzeyleri arasında ise pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu ($r=+0.578$, $p<.01$) görülmektedir. Buna göre öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri arttıkça siber mağduriyet düzeylerinin de arttığı söylenebilir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonuçları İletişim Fakültesi öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin yüksek düzeyde duyarlılığa sahip olduklarını, siber zorbalığa maruz kalma durumları ile siber zorbalık

davranışları yapma durumlarının ise düşük düzeyde olduğunu göstermiştir. Buna göre öğrencilerin siber zorbalık eylemleri ile karşı karşıya kalabilecekleri sorunların farkında olduklarını ve bu tür durumlarda kişisel güvenliklerini sağlayabilecek stratejilere sahip oldukları söylenebilir (Gezgin ve Çuhadar, 2012; Uysal, Duman, Yazıcı ve Şahin, 2014; Aktan ve Çakmak, 2015). Bu açıdan, siber zorbalığa maruz kalma ya da mağduriyet yaşama düzeylerinin de düşük olması beklenen bir durumdur. Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerini inceleyen çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Dilmaç, 2009; Aktan ve Çakmak, 2015). İlköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerini inceleyen çalışmalarda ise sanal zorbalık davranışlarına rastlama oranının üçte birin altında olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Li, 2007; Özdemir ve Akar, 2011; Eroğlu vd., 2015). Ancak alanyazında, üniversite öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin yüksek olduğunu gösteren araştırma bulguları da yer almaktadır (Bayram ve Saylı, 2013; Sakallı ve Çiftçi, 2016).

Kadın öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının erkeklere göre daha yüksek, siber mağduriyet ve siber zorbalık düzeylerinin ise erkeklere göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Alanyazın, erkeklerin daha çok sanal zorbalık yaptıkları, kadınların ise daha fazla siber zorbalığa maruz kaldıklarına yönelik sonucu desteklemektedir (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Arıcak, 2009; Dilmaç, 2009; Şahin vd., 2010; Bayram ve Saylı, 2013; Ildırım, Çalıcı ve Erdoğan, 2017). Ayrıca alanyazındaki araştırma sonuçları da, kızların siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu belirtmektedir (Gezgin ve Çuhadar, 2012; Aktan ve Çakmak, 2015). Ancak, bu bulguyla çelişen araştırma sonuçları da, alanyazında yer almaktadır (Eroğlu vd., 2015; Sakallı ve Çiftçi, 2016). Türkiye’de yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular genellikle erkeklerin kızlardan daha çok siber zorbalık yaptığını göstermektedir (Eroğlu, 2011). Türkiye’de kızların ve erkeklerin farklı sosyalleşme süreçlerinin etkisinde yetişmesi de bu farklılığa yol

açmış olabilir (Eroğlu vd., 2015). Türkiye’de kız çocukları daha çok denetim altında yetiştirilmekte ve kız çocuklarından saldırganca davranışları kontrol etmeleri erkek çocuklarıyla karşılaştırıldığında daha çok beklenmektedir (Akbulut ve Eristi, 2011). Ancak, yapılan araştırmalarda çalışma ya da örneklem grubundaki bireylerin farklı yaşlarda olmaları, siber zorbalığın kùltürlerarası farklılaşmalar sergilemesi ve siber zorbalığa ilişkin ölçme araçlarında kullanılan ifadelerin düşünce ya da eylem bildirmeleri, cinsiyet açısından birbirleriyle tutarlı olmayan sonuçların ortaya çıkmasının nedeni olabileceği düşünülmektedir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüme ve sınıfa göre siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ile siber mağduriyet düzeylerinin benzer olduğu belirlenmiştir. Yalnızca siber zorbalık düzeyleri açısından, Gazetecilik bölümünde öğrenim görenlerin Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümünde ve Radyo Televizyon ve Sinema Bölümünde öğrenim görenlere göre daha yüksek olduğu gör÷lmüştür. Ayrıca, 3. sınıfta öğrenim görenlerin 1. sınıfta ve 2. sınıfta öğrenim görenlere göre siber zorbalık düzeylerinin daha yüksek olduğu gör÷lmüştür. Semerci (2017), lise öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının sınıf düzeylerine göre farklılaştığını belirtirken, bazı araştırmalar ise sınıf düzeylerine göre öğretmen adaylarının siber zorbalık farkındalık düzeylerinin benzer olduğunu belirtmiştir (Gezgin ve Çuhadar, 2012; Baran, Keskin ve Genç, 2014).

Öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyleri ile siber mağduriyet ve siber zorbalık düzeyleri arasındaki anlamlı bir ilişkinin olmadığı, siber mağduriyet düzeyleri ile siber zorbalık düzeyleri arasında ise pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Alanyazındaki diğer araştırma bulguları da bu sonucu desteklemektedir (Akbulut ve Eristi, 2011; Baran vd., 2014). Buna göre, siber zorbalık yapma düzeyi arttıka siber zorbalığa maruz kalma durumunun da arttığı ya da siber zorbalığa maruz kalma durumu arttıka siber zorbalık davranışlarına başvurma düzeyinin de arttığı söylenebilir. Ancak,

siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeyi ile siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin çıkmaması alanyazındaki araştırma sonuçlarıyla çelişmektedir. Çünkü siber zorbalığa karşı duyarlı bireylerin, siber zorbalık yapma düzeylerinin diğerlerine göre daha düşük olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

Akbulut, Y. ve Eristi, B. (2011). Cyberbullying and victimization among Turkish university students. *Australasian Journal of Educational Technology*, 27(7), 1155-1170.

Akbulut, Y., Sahin, Y. L. ve Eristi, B. (2010). Cyberbullying victimization among Turkish online social utility members. *Educational Technology & Society*, 13(4), 192-201.

Aktan, E. ve Çakmak, V. (2015). Halkla ilişkiler öğrencilerinin sosyal medyadaki siber zorbalık duyarlılıklarını ölçmeye ilişkin bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3(2), 159-176.

Arcak, O. T. (2009). Psychiatric symptomatology as a predictor of cyberbullying among university students. *Eurasian Journal of Educational Research*, 34, 167-184.

Baran, B., Keskin, E. ve Genç, Ş. (2014). Öğretmen adaylarının facebook'ta zorbalık yapma ve zorbalığa maruz kalma durumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Journal of Instructional Technologies & Teacher Education*, 3(1), 34-43.

Bayram, N. ve Saylı, M. (2013). Üniversite öğrencileri arasında siber zorbalık davranışı. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 71(1), 107-116.

Brevik, K. ve Olweus, D. (2006). Children of divorce in a Scandinavian welfare state: Are they less affected than US children? *Scandinavian Journal of Psychology*, 47, 61-74.

Burger, J., and Koetsenruijter, W. (2008). *Loverboys: the media construction of a new crime. Content analysis of Dutch news coverage (1995–2005)*. Paper presented at the annual meeting of the International Communication Association, TBA, Montreal, Quebec, Kanada.

Campbell, M. ve Akbulut, Y. (2017). Yeni Nesil Akran Zorbalığı: Siber Zorbalık. F. Odabaşı (Ed.) içinde, *Dijital Yaşamda Çocuk* (ss. 89-115). Pegem Akademi, Ankara.

Cantone, E., Piras, A. P., Vellante, M., Preti, A., Daniélsdóttir, S., D'Aloja, E. ve Bhugra, D. (2015). Interventions on bullying and cyberbullying in schools: A systematic review. *Clinical practice and epidemiology in mental health: CP & EMH*, 11 (Suppl 1 M4), 58-76.

Çelik, S., Atak, H. ve Erguzen, A. (2012). The effect of personality on cyberbullying among university students in Turkey. *Eurasian Journal of Educational Research*, 49, 129-150.

Çetin, B., Yaman, E. ve Peker, A. (2011). Cyber victim and bullying scale: A study of validity and reliability, *Computers and Education*, 57(4), 2261-2271.

Cross, D., Campbell, M. A., Slee, P.T., Spears, B. ve Barnes, A. (2013). Australian research to encourage school students' positive use of technology to reduce cyberbullying. P. Smith ve G. Steff gen (Eds.) içinde, *Cyberbullying through the new media: Findings from an international network* (ss. 222-243). London: Psychology Press.

De Vreese, C. H. (2005). News framing: Theory and typology. *Information Design Journal + Document Design*, 13(1) 51-62.

Dilmaç, B. (2009). Psychological needs as a predictor of cyber bullying: A preliminary report on college students. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 9(3), 1307-1325.

Dönmez, O. ve Akbulut, Y. (2016). Siber zorbalık çalışmalarında sosyal beğenirlik etmeni. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 6(2), 1-18.

Erdur-Baker, Ö. ve Kavşut, F. (2007). Akran zorbalığının yeni yüzü: Siber zorbalık. *Eurasian Journal of Educational Research*, 27, 31-42.

Eroğlu, Y. (2011). *Koşullu öz-değer, riskli internet davranışları ve siber zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Eroğlu, Y., Aktepe, E., Akbaba, S., Işık, A. ve Özkorumak, E. (2015). Siber zorbalık ve mağduriyetin yaygınlığının ve risk faktörlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 93-107.

Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., ve Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8th ed.). McGraw-Hill Companies.

Gezgin, D. M. ve Çuhadar, C. (2012). Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılık düzeylerinin incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 93-104.

Hinduja, S. ve Patchin, J. W. (2007). Offline consequences of online victimization: School violence and delinquency. *Journal of School Violence*, 6, 89-112.

Hinduja, S. ve Patchin, J. W. (2013). *Social influences on cyberbullying behaviors among middle and high school students*. *Journal of Youth and Adolescence*, 42(5), 711-722.

Ildırım, E., Çalıcı, C. ve Erdoğan, B. (2017). Psychological correlates of cyberbullying and cyber-victimization. *The International Journal of Human and Behavioral Science*, 3(2), 7-21.

Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel Yayınları, Ankara.

Kınay, H. (2012). *Lise öğrencilerinin siber zorbalık duyarlılığının riskli davranış, korumacı davranış, suça maruziyet ve tehlike algısı ile ilişkisi ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Li, Q. (2007). New bottle but old wine: A research of cyberbullying in schools. *Computers in Human Behavior*, 23, 1777-1791.

Narin, B. ve Ünal, S. (2016). *Siber zorbalık ile ilgili haberlerin Türkiye yazılı basınında çerçevesi*. *Akdeniz İletişim Dergisi*, 26, 9-23.

Olweus, D. ve Breivik, K. (2014). Plight of victims of school bullying: The opposite of well-being. A. Ben-Arieh, F. Casas, I. Frønes ve J. E. Korbin (Eds.) içinde, *Handbook of child well-being* (pp. 2593–2616), Springer.

Özdemir, M. ve Akar, F. (2011). Lise öğrencilerinin siber-zorbalığa ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler bakımından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 4(4), 605-626.

Şahin, M., Sarı, S. V., Özer, Ö. ve Er, S. H. (2010). Lise öğrencilerinin siber zorba davranışlarda bulunma ve maruz kalma durumlarına ilişkin görüşleri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 257-270.

Sakallı, H. ve Çiftçi, S. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: Adnan Menderes Üniversitesi örneği. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 6(2), 100-119.

Semerci, A. (2017). Lise öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4), 1285-1300.

Tanrikulu, T., Kımay, H. ve Arıca, O. T. (2013). Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 38-47.

Taylan, H. H., Aydın, F. ve Topal, M. (2017). Ortaokul öğrencilerinin sanal zorba olma durumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: Sakarya ili örneği. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 4(1), 41-59.

Uluçay, D. M. ve Melek, G. (2017). Türkiye'deki Okullarda Siber Zorbalık: Bir Literatür Değerlendirmesi. *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 8, 91-106.

Uysal, İ., Duman, G., Yazıcı, E. ve Şahin, M. (2014). Öğretmen adaylarının siber zorbalık duyarlılıkları ve siber zorbalık duyarlılık ölçeğinin bazı psikometrik özellikleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(1), 191-210.

Willard, N. (2007). *Cyberbullying and Cyberthreats: Responding to the Challenge of Online Social Aggression Threats, and Distress*. Champaign Research Pres, Illinois.